

Захарова О.В.,

д-р екон. наук, професор, кафедра менеджменту,
Черкаський державний технологічний університет
okcana1976@list.ru

Захарова О.В.,

д-р екон. наук, професор, кафедра менеджмента,
Черкасский государственный технологический университет

Zakharova O.V.,

doctor of economics, professor, department of management,
Cherkasy State Technological University

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВИЩОЇ ШКОЛИ НА ПРИКЛАДІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА НАПРЯМОМ «МЕНЕДЖМЕНТ»

СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ НА ПРИМЕРЕ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО НАПРАВЛЕНИЮ «МЕНЕДЖМЕНТ»

THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF HIGH SCHOOL ON AN EXAMPLE OF TRAINING OF SPECIALISTS IN «MANAGEMENT»

Проведено аналіз кон'юнктури ринку послуг вищої освіти в Україні у розрізі напрямку підготовки «Менеджмент». Встановлено основні характеристики соціально-відповідального вищу. Проаналізовано п'ять провідних університетів України за напрямом підготовки «Менеджмент» за ступенем соціальної відповідальності.

Проведен анализ конъюнктуры рынка услуг высшего образования в Украине в разрезе направления подготовки «Менеджмент». Определены основные характеристики социально-ответственного вуза. Проанализированы пять ведущих университетов Украины по направлению «Менеджмент» по степени социальной ответственности.

The aim of the article is to study conditions of higher education services in the direction of training «Management» and the characteristic of the degree of social responsibility of leading Ukrainian universities. The paper analyzes the situation of higher education services market in Ukraine in terms of the direction of training «Management». The regions of Ukraine, who are leaders in the degree of reality of applications of applicants and the degree of actual use of the license volume. The structure of the distribution of budget places, the structure of applications and the structure of enrolled students in the direction of training «Management» by regions of Ukraine. Select four field-leader in scoring the opening of the company for the last three years — Kiev, Kharkiv, Lviv, Dnipropetrovsk. The main characteristics of a socially responsible institution: an active position to attract students, the high quality of vocational training, international cooperation and assistance in employment of graduates. Analyzed five leading universities of Ukraine in the direction of training «Management» in the degree of social responsibility on the basis of the data presented on their official websites. The basic directions of increase of public opinion in Ukraine with respect to the prestige of the direction of training «Management».

Ключові слова. Напрямок підготовки «Менеджмент», вища школа, соціальна відповідальність, рейтинг, ліцензійний обсяг, бюджетні місця, працевлаштування.

Ключевые слова. Направление подготовки «Менеджмент», высшая школа, социальная ответственность, рейтинг, лицензионный объем, бюджетные места, трудоустройство.

Key words. The direction of training «Management», high school, social responsibility, rating, license amount, the budget places, employment.

Вступ. Який би ракурс не було обрано при дослідженні рівня престижності університету (професіоналізм професорсько-викладацького складу, матеріально-технічне забезпечення навчального процесу, науковий потенціал, міжнародне визнання та співробітництво тощо), безперечно головним результируючим індикатором оцінки слід вважати ступінь затребуваності його випускників на ринку праці. При цьому середній час, необхідний для працевлаштування випускника ВНЗ за фахом залежить від багатьох чинників, а саме: місця навчального закладу у національних і світових рейтингах університетів; ступеня затребуваності на ринку праці спеціальності, яку отримав випускник, її унікальності; спроможності випускника практично довести рівень набутих під час навчання знань і навичок; кваліфікаційного рівня випускника та його середнього балу за період навчання тощо. Тобто, можна констатувати, що на швидкість і можливість працевлаштування випускника за фахом впливає дві основні групи факторів, перша з яких пов'язана із конкурентними перевагами ВНЗ, а друга — із компетентісними характеристиками молодого фахівця, які здебільшого формуються у результаті реалізації виховної, професійної та наукової функцій вишу. Отже, вища школа має нести соціальну відповідальність перед суспільством за ступінь затребуваності молодих фахівців на первинному та вторинному ринках праці.

Питанням кон'юнктури ринку послуг вищої освіти в Україні присвячено праці багатьох науковців. Так, О. Кратт висвітлив кон'юнктурний механізм авторегуляції ринку послуг вищої освіти [4]. Т. Оболенська застосовує інструменти маркетингу для характеристики функціонування ринку освітніх послуг України [8]. С. Семенюк присвятила дослідження збалансуванню попиту та пропозиції в умовах конкурентної боротьби ВНЗ на ринку освітніх послуг України [12]. О. Грішнова визначає економічну роль освіти у формуванні людського капіталу [1]. А. Шевчук визначає особливості трансформації вищої освіти України на сучасному етапі [16]. О. Тоцька, за допомогою SWOT-аналізу, обґрунтувала сильні та слабкі сторони внутрішнього середовища, можливості та загрози зовнішнього середовища системи вищої освіти в Україні [14]. Водночас питання кон'юнктури надання освітніх послуг за окремими напрямками підготовки або спеціальностями в Україні досі не отримали детального розгляду, що обґрунтовує актуальність дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження кон'юнктури послуг вищої освіти за напрямом підготовки «Менеджмент» і характеристика ступеня соціальної відповідальності провідних вишів України.

Результати дослідження. Неможливо заперечувати, що ймовірність виходу економіки України з соціально-економічної кризи та подальша її стабілізація серед іншого можливі завдяки наполегливій праці професіоналів економічного профілю, які, кожен на своєму рівні, мають розробити і практично реалізувати інноваційні стратегії розвитку кожного підприємства, області, галузі та країни в цілому. Проте втілення у життя даного твердження можливо виключно завдяки підготовки вищою школою фахівців нового покоління, спроможних до реалізації очікуваних від них якісних і нестандартних професійних рішень.

Аналіз переліку напрямів підготовки економічного профілю, які протягом 2010—2015 рр. були заявленими ВНЗ України для набору абітурієнтів на бака-

лаврат, дозволив встановити дві найбільш поширені та затребувані — 6.030504 «Економіка підприємства» та 6.030601 «Менеджмент». При цьому ретроспективний аналіз чисельності зарахованих студентів за цими напрямками дозволив зробити висновок про різну зміну попиту на ці напрями, що здебільшого пов'язано із поступовим становленням суспільної думки про сутність кожного з них. Якщо «Економіка підприємства» навіть за назвою чітко пов'язується з діяльністю будь-якого підприємства, а отже поступово сформувалась впевненість, що у випускника не виникне проблем із працевлаштуванням, то напрям підготовки «Менеджмент», після втрати новизни звучання та «іноземності походження» його назви для вітчизняного абітурієнта, зазнав різкого скорочення попиту.

Багаторічний особистий досвід організації процесу набору студентів на напрям підготовки «Менеджмент» дозволив зробити висновок про відсутність або невірне розуміння батьками абітурієнтів можливостей працевлаштування їх дитини після отримання кваліфікації «менеджер». Так, нажаль, в уявленні більшості батьків менеджер із вищою освітою асоціюється виключно із консультантом торговельного залу будь-якого магазину, на бейджіку якого красується надпис — «Менеджер». Закріплення даного спотвореного образу у суспільній думці посилюється надмірною кількістю пропозиції підготовки фахівців-менеджерів на ринку вищої освіти України та здебільшого невисокою її якістю, що не відповідає світовим та українським освітнім вимогам.

Базою для отримання даних у межах проведеного дослідження була офіційна інформація щодо результатів вступних компаній України 2010—2015 рр., представлених в інформаційній системі Конкурс [2; 13]. До вибірки було відібрано 124 навчальних заклади України III-IV рівнів акредитації державної форми власності, які протягом досліджуваного періоду здійснювали набір абітурієнтів на напрям підготовки 6.030601 «Менеджмент».

Аналіз динаміки основних показників, що характеризують напрям підготовки «Менеджмент», дозволив зробити висновок про наявність протягом досліджуваного періоду стійкої загальної тенденції до скорочення їх абсолютних значень (рис. 1). Так, загальний ліцензійний обсяг з 2010 р. по 2015 р. скоротився з 15122 до 12612 місць або на 16,6 %. Зменшення обсягу державного замовлення на 47,7 %, тобто з 3284 до 1716 місць, серед іншого призвело до скорочення кількості поданих заяв на 21,8 % і чисельності зарахованих студентів — на 42,5 %.

До того ж спостерігається різна ступінь реальності заяв абітурієнтів (співвідношення чисельності зарахованих студентів і числа поданих заяв) і ступінь фактичного використання ліцензійного обсягу (співвідношення чисельності зарахованих студентів і ліцензійного обсягу) за областями України (рис. 2). При цьому ситуація протягом періоду досліджування мала тенденцію до змін. Так, за першим показником протягом 2010—2012 рр. безсумнівним лідером була Закарпатська область, де було зараховано 32,6—51,5 % від поданих заяв, при тому, що по Україні середній рівень даного показника за період коливався від 12,9 до 16,5 %. Отже, протягом означеного періоду в абітурієнтів Закарпатської області спостерігалася висока прихильність до вишів регіону та низька географічна мобільність. Починаючи з 2013 р. ситуація змінилася — відбулося відносне вирівнювання ступеня реальності заяв абітурієнтів із коливанням значення по-

казника у межах від 3,4 до 21,1 %. У 2015 р. найбільший рівень показника спостерігався у Донецькій — 21,1 %, Запорізькій — 20,1 %, Чернігівській — 19,5 % і Волинській області — 16,1 %.

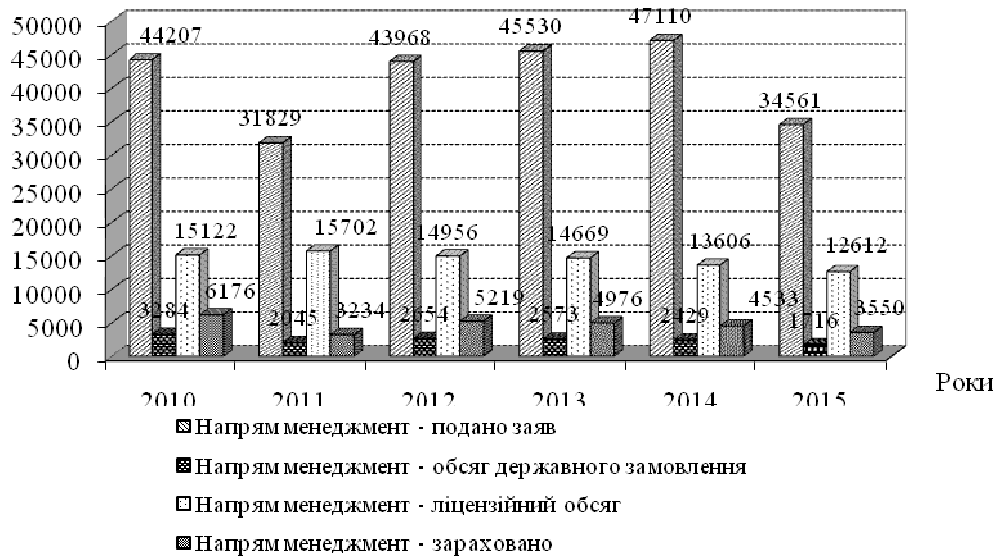
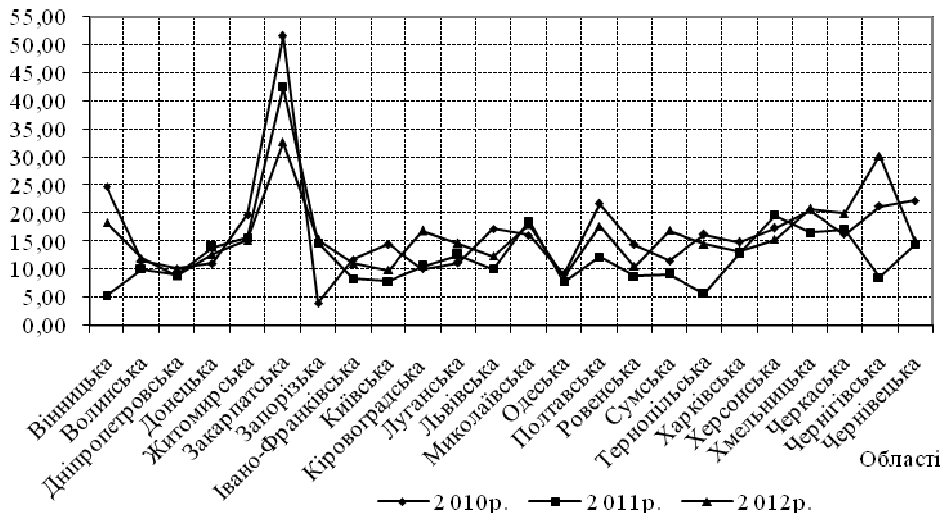
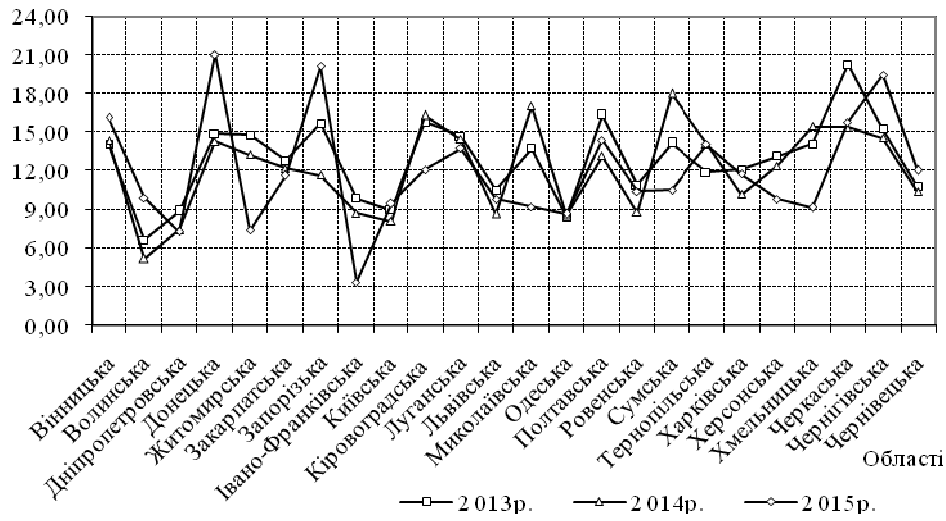

Рис. 1. Динаміка абсолютних показників, що кількісно характеризують напрям підготовки «Менеджмент» у ВНЗ України, місць (осіб)

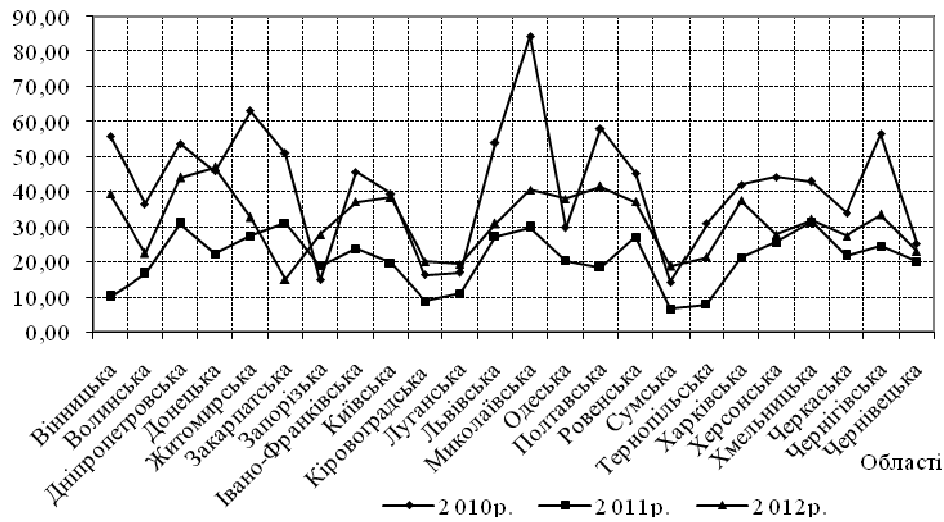
Починаючи з 2010 р. щорічно спостерігається негативна тенденція скорочення ступеня фактичного використання ліцензійного обсягу при одночасній тенденції зменшення його абсолютного рівня. Так, якщо у 2010 р. середнє по Україні значення даного показника дорівнювало 41,7 %, то протягом наступних років його значення коливалося від 20,9 % у 2011 р. до 32,7 % у 2014 р. Основною причиною такого незадовільного стану, наслідки якого відчули на собі всі без виключення виші України, є щорічне скорочення числа абітурієнтів, викликане затьожною демографічною кризою у країні. Протягом 2013—2015 рр. найстабільнішою та найпозитивнішою є ситуація із використанням ліцензійного обсягу за напрямом «Менеджмент» у ВНЗ Київської області, де рівень показника незначно коливався у межах 40 %. Також слід відмітити ситуацію в Одеській та Дніпропетровській областях, де спостерігався досить високий рівень використання ліцензійного обсягу, проте він зазнавав помітних коливань. Якщо не брати до уваги Донецьку та Луганську області, то найгірша ситуація із фактичним використанням ліцензійного обсягу протягом останніх трьох років спостерігалася у Сумській області, де значення показника не перевищувало 14 %.

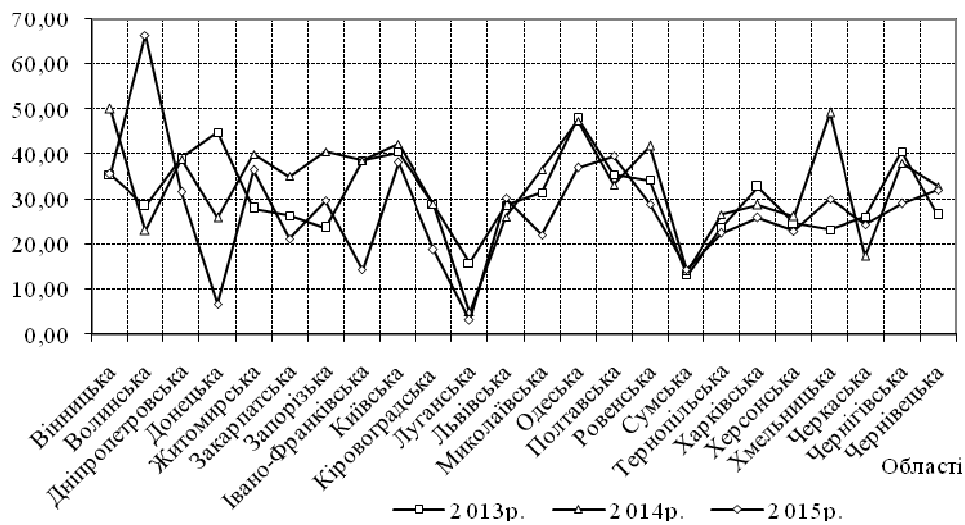
a)

б)

в)

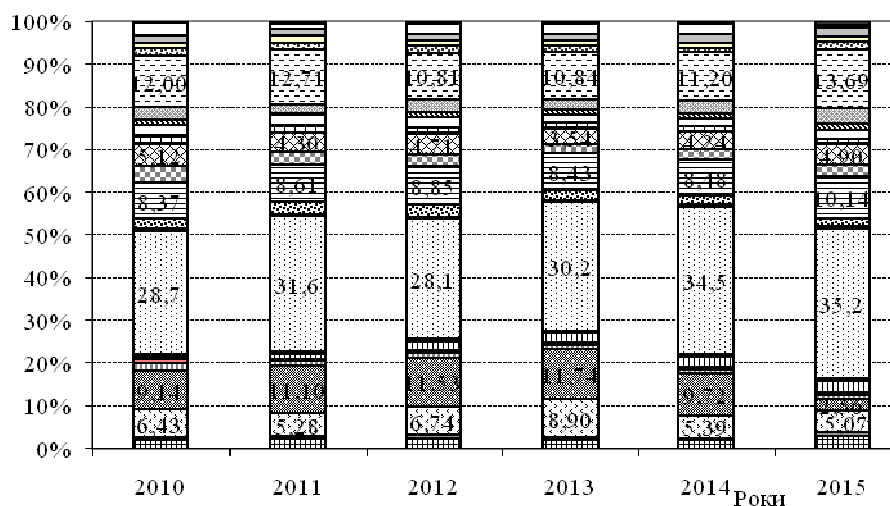
г)

Рис. 2. Ступінь реальності поданих заяв абітурієнтів (а, б) і ступінь фактичного використання ліцензійного обсягу (в, г) за напрямом підготовки «Менеджмент» за областями України, %

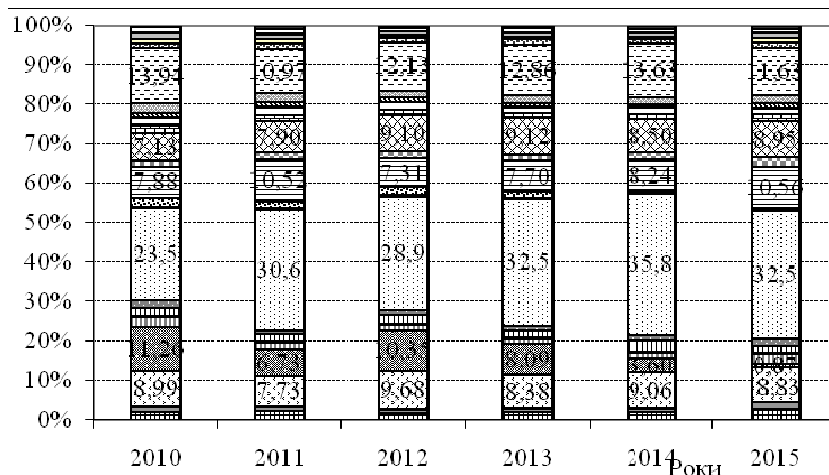
Протягом останніх років у вищій школі, незалежно від напрямку економічної підготовки, чітко простежувалася закономірність: чим більше бюджетних місць буде надано МОН України, тим більшу кількість заяв і більшу чисельність студентів (при чому переважно повнооплатних) буде зараховано. Підтвердженням даної закономірності є наявна ситуація із фактичним заповненням бюджетних місць за напрямом підготовки «Менеджмент» у ВНЗ України (рис. 3). Так, у структурі розподілу бюджетних місць в Україні в середньому за шість років лі-

дирувало чотири області: Київська — 31,4 %, Харківська — 11,9 %, Донецька — 9,3 % і Львівська — 8,8 %. Переможцями за структурою поданих заяв серед областей України були: Київська — 30,6 %, Харківська — 12,5 %, Дніпропетровська — 8,78 % і Львівська — 8,5 %. У результаті найбільше число зарахованих студентів спостерігалось в чотирьох областях: Київська — 24,6 %, Харківська — 14,0 %, Львівська — 8,8 %, Дніпропетровська — 7,9 %. Отже, можна констатувати, що за напрямом підготовки «Менеджмент» саме перелічені області являються визначальними, а тому їх провідні виші мають бути соціально-відповідальними та прикладати максимум зусиль для формування позитивного іміджу напряму на ринку, бути прикладом для інших університетів.

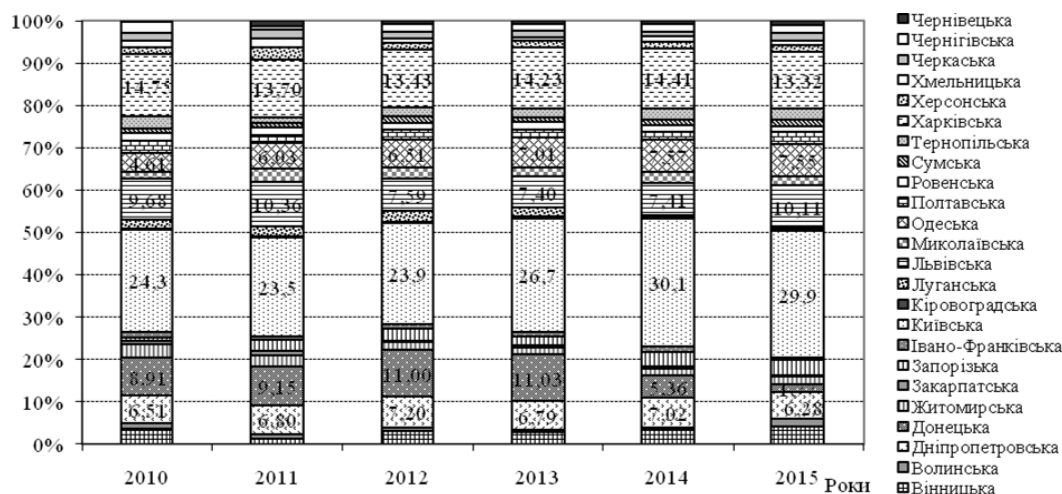
Соціально-відповідальним слід вважати виш, який веде активну політику щодо чесної та достовірної агітації абітурієнтів, створює всі можливі умови для забезпечення високої якості професійної підготовки фахівців, має широкий спектр багатоаспектного співробітництва із провідними університетами та фірмами світу і, як слідство, має високий рівень працевлаштування випускників за фахом. Якщо навчальний заклад повністю відповідає переліченим вимогам, то існує висока ймовірність того, що він потрапить на найвищі сходинки національних рейтингів ВНЗ.

a)

б)

в)

Рис. 3. Структура розподілу бюджетних місць (а), поданих заяв (б) і зарахованих студентів (в) за напрямом підготовки «Менеджмент» за областями України

Виключно такі виші мають спеціалізуватися на певному напрямі підготовки, що має бути закріплено на найвищому рівні обґрунтованим перерозподілом ліцензійного обсягу та бюджетних місць, здійсненим на підставі урахування прогностичних розрахунків щодо потреб економіки країни у відповідних фахівцях і демографічної ситуації. Результатом впровадження такої реформи буде підвищення ефективності функціонування вищої школи через оптимізацію фінансових потоків з Держбюджету України, можливість залучення компетентних і досвідчених викладачів, скорочення професорсько-викладацького складу відповідно до всесвітньо прийнятих вимог, забезпечення високого рівня оплати праці тощо.

З метою ілюстрації ступеня соціальної відповідальності провідних ВНЗ України за напрямом підготовки «Менеджмент» було проведено дослідження, базою якого була інформація, викладена на веб-сайтах університетів, дані рейтингу «Топ-200 Україна» за 2013—2015 рр. [3; 5—7; 9—11; 15]. Для цього від чотирьох визначальних областей за напрямом підготовки «Менеджмент» було відібрано п'ять найпотужніших університетів, де число зарахованих студентів-менеджерів протягом останніх трьох років перевищувало 100 осіб (табл. 1).

Таблиця 1

**ХАРАКТЕРИСТИКА НАЙПОТУЖНІШИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ
ЗА НАПРЯМОМ ПІДГОТОВКИ «МЕНЕДЖМЕНТ»**

ВНЗ	Місце за числом зарахованих студентів напрямом підготовки «Менеджмент» протягом 2013-2015 рр.	Рейтинг університетів «Топ-200 Україна» 2013/2014/2015 рр.	За даними офіційного сайту*			
			заходи щодо профориєнтації факультету, кафедри	забезпечення якості професійної підготовки	країни, з якими підписано міжнародні програми факультету	допомога при працевлаштуванні випускників
Національний університет «Львівська політехніка»	1	8/6/6	Дні знайомств; розширена презентація кафедр і напрямів підготовки на веб-сайті	Відповідність вимогам світового освітнього простору (уніфікація навчальних програм, сучасні інформаційні технології, модернізація матеріально-технічної бази, удосконалення методичного забезпечення)	Австрія, Німеччина, Словаччина, Польща, Угорщина	Відділ працевлаштування та зв'язків з виробництвом; тісні зв'язки із бізнесом, органами місцевого самоврядування
Київський національний торговельно-економічний університет	2	19/22/24	День відкритих дверей	До навчального процесу залучаються фахівці наукових установ, профільних міні-стерств, відомств; використовуються сучасні технології навчання	Великобританія, Греція, Китай, США, Польща, Республіка Білорусь, Фінляндія, Франція	Тісні зв'язки з фірмами торговельного, харчового, готельного та туристичного профілю; Центр розвитку кар'єри
Національний транспортний університет	3	106/85/78	Інформація відсутня	Дистанційне навчання та підвищення кваліфікації	Грузія, Німеччина, Республіка Білорусь, Словаччина	Тісні зв'язки з фірмами автомобільно-дорожнього профілю

ВНЗ	Місце за числом зарахованих студентів напрямку підготовки «Менеджмент» протягом 2013-2015 рр.	Рейтинг університетів «Топ-200 України» 2013/2014/2015 рр.	За даними офіційного сайту*			
			заходи щодо профорієнтації факультету, кафедри	забезпечення якості професійної підготовки	країни, з якими підписано міжнародні програми факультету	допомога при працевлаштуванні випускників
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця	4	49/55/48	Літня школа «молодого мільйонера»	Можливість навчання англійською мовою	Австрія, Польща, Швеція	Проведення днів кар'єри, відділ працевлаштування студентів
Національний університет біоресурсів і природокористування України	5	9/12/12	Відвідування шкіл регіону	З 05.2015 р. створено Раду роботодавців факультету, до складу якої увійшли успішні випускники та провідні працевлаштувачі	Австрія, Австралія, Бельгія, Великобританія, Данія, Нідерланди, Німеччина, Польща, Фінляндія, Франція	З 1.02.16 р. на сайті друкується інформація про вакансії факультету, місця практики

*Оцінка автора на основі аналізу інформації, поданої на офіційних сайтах факультетів вишів

Систематизована інформація, наведена у таблиці, свідчить про досить високий рівень соціальної відповідальності провідних університетів України за напрямом підготовки «Менеджмент». Усі ВНЗ мають досить високий рейтинг на українському ринку послуг вищої освіти (за виключенням Національного транспортного університету), постійно проводять різноманітні профорієнтаційні заходи, запроваджують у навчальний процес новітні освітні технології, мають широку мережу міжнародного співробітництва та займають активну позицію щодо працевлаштування випускників. Саме на фахівців з менеджменту, підготовлених на базі даних університетів, і покладається надія на виведення економіки країни з кризи.

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити провідні соціально-відповідальні університети України за напрямом підготовки «Менеджмент» і сформулювати основні критерії потрапляння до їх складу інших ВНЗ. Виокремлені критерії мають бути покладені в основу самоаналізу результативності та ефективності діяльності ВНЗ України всіх форм власності, незалежно від напрямів підготовки та спеціальностей, що випускаються. Це дозволить поступово підвищити суспільну думку щодо цінності української вищої освіти та скоротити рівень безробіття серед випускників вишів. Доцільним також є розробка

і запровадження моніторингу швидкості, спрямованості та результативності працевлаштування випускників.

Література

1. *Грішнова О.А.* Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки: моногр. / О.А. Грішнова. — К.: Знання, 2001. — 254 с.
2. Інформаційна система Конкурс. Вступна компанія 2010—2015 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.vstup.info>.
3. Київський національний торговельно-економічний університет. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.knteu.kiev.ua/>.
4. *Кратт О.А.* Ринок послуг вищої освіти: методологічні основи дослідження кон'юнктури: моногр. / О.А. Кратт. — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2003. — 359 с.
5. Національний транспортний університет. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — <http://www.ntu.kar.net/>.
6. Національний університет «Львівська політехніка». Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lp.edu.ua/>.
7. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nubip.edu.ua/>.
8. *Оболенська Т.Є.* Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний та зарубіжний досвід: моногр. / Т.Є. Оболенська. — К.: КНЕУ, 2001. — 208 с.
9. Рейтинг вузів «Топ-200 Україна» — 2013. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zn.ua/static/file/top200_table_rus.pdf.
10. Рейтинг вузів «Топ-200 Україна» — 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/rating/41406/>.
11. Рейтинг вузів «Топ-200 Україна» — 2015. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/rating/47049/>.
12. *Семенюк С.Б.* Оцінка кон'юнктури ринку послуг вищої освіти в Україні: стан і проблеми / С.Б. Семенюк // Економіка розвитку. — 2007. — №1(41). — С.116—117.
13. Статистика вступних компаній. Вступ 2012—2015 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://abit-poisk.org.ua/stat>.
14. *Тоцька О.Л.* SWOT-аналіз системи вищої освіти в Україні / О.Л. Тоцька // Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки. — 2012. — №5. — С. 41—46.
15. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.hneu.edu.ua/>.
16. *Шевчук А.В.* Трансформація вищої освіти в Україні: ретроспективний аспект / А.В. Шевчук // Економічний часопис — XXI. — 2012. — №11-12(1). — С. 76—79.

References

1. Hrishnova, O.A. (2001), *Lyuds'kyu kapital: formuvannya v systemi osvity i profesiynoyi pidhotovky* [Human capital: the formation of the system of education and training], Znannya, Kyiv, Ukraine.
2. Informatsiyna systema Konkurs (2016), “Vstupna kompaniya 2010-2015“, available at: <http://www.vstup.info> (Accessed 28 January 2016).
3. The official site of Kyiv National University of Trade and Economics (2016), available at: <https://www.knteu.kiev.ua/> (Accessed 13 February 2016).
4. Kratt, O.A. *Rynok posluh vyshchoyi osvity: metodolohichni osnovy doslidzhennya kon'yunktury* [The market of services of higher education: methodological foundations of the research environment], TOV «Yugo-Vostok, Ltd», Donetsk, Ukraine.
5. The official site of National Transport University (2016), available at: <http://www.ntu.kar.net/> (Accessed 13 February 2016).

6. The official site of National University Lviv Polytechnic (2016), available at: <http://www.lp.edu.ua/> (Accessed 13 February 2016).
7. The official site of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (2016), available at: <http://nubip.edu.ua/> (Accessed 13 February 2016).
8. Obolens'ka, T.Ye. (2001), *Marketynh osvitynikh posluh: vitchyznyany ta zarubizhnyy dosvid* [Marketing of educational services: domestic and foreign experience], KNEU, Kyiv, Ukraine.
9. The official site of Rejting vuzov «Top-200 Ukraina» — 2013 (2013), available at: http://zn.ua/static/file/top200_table_rus.pdf (Accessed 13 February 2016).
10. The official site of Rejting vuzov «Top-200 Ukraina» — 2014 (2014), available at: <http://ru.osvita.ua/vnz/rating/41406/> (Accessed 13 February 2016).
11. The official site of Rejting vuzov «Top-200 Ukraina» — 2015 (2015), available at: <http://ru.osvita.ua/vnz/rating/47049/> (Accessed 13 February 2016).
12. Semenyuk, S.B. (2007), “Evaluation of higher education services market in Ukraine: status and challenges”, *Ekonomika rozvytku*, no. 1(41), pp. 116-117.
13. The official site of Statistics introductory campaigns (2016), “Introduction 2012-2015”, available at: <http://abit-poisk.org.ua/stat> (Accessed 13 February 2016).
14. Tots'ka, O.L. (2012), “SWOT-analysis of higher education system in Ukraine”, *Naukovyy visnyk Volyns'koho natsional'noho universytetu im. Lesi Ukrayinky*, no. 5, pp. 41-46.
15. The official site of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (2016), available at: <http://www.hneu.edu.ua/> (Accessed 13 February 2016).
16. Shevchuk, A.V. (2012), “Transformation of Higher Education in Ukraine: a retrospective aspect”, *Ekonomichnyy chasopys* — XXI, no. 11-12(1), pp. 76—79.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2016 р.

УДК 31.5

Михальченко Г.Г.,

д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри економіки підприємств та менеджменту
Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут
Української інженерно-педагогічної академії
mikhalchenko@i.ua

Михальченко А.Г.,

д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри економіки підприємств та менеджменту
Учебно-научный профессионально-педагогический институт
Украинской инженерно-педагогической академии

Mikhalchenko G.G.,

doctor of economic sciences, associate professor,
Professor of department of economy of enterprises and management
Educational scientific professional pedagogical Institute
Ukrainian Engineering Pedagogics Academy.